

Bo Hansen, Borgmester

Til Byrådet

den 16.12.2020

Svendborg Kommune.

Ansøgning om tilladelse til at få lagt snublesten for Harald Halberg, William Alfred Martin Mikkelsen og Oleg Niels Alexander Saucant.

På *Snublesten Fyns* vegne ansøger vi, Ninon Schloss og Dorte Schmidt-Nielsen, om tilladelse til, at der bliver lagt tre snublesten i Svendborg Kommune. En for Harald Halberg på fortovet ud for det sted, hvor han blev clearing-dræbt, Niels Juels Vej 37, Svendborg. En for William Alfred Martin Mikkelsen ud for hans bopæl, Kullinggade 2, Svendborg. Og en for Oleg Niels Alexander Saucant ud for hans sidste frivillige bopæl, inden han blev fanget, Vinkelvej 9 i Skårup.

Snublesten. Siden 1992 har kunstneren Gunter Demnig lagt de såkaldte snublesten, Stolpersteine, for ofre for nazismens forbrydelser: jøder, modstandsfolk, politisk forfulgte, politifolk, clearing-dræbte, Jehovas Vidner, roma-sinti, homoseksuelle, såkaldt "asociale", eutanasi-dræbte - og dem der bare kom i vejen. Der lægges også snublesten for overlevende ofre. I dag ligger der snublesten i 26 forskellige lande. Snublestenene er verdens største decentrale mindesmærke. Den enkelte snublesten er en messingplade, lagt ned i en chaussésten og med offerets navn, deportationsdato, dødsdato og dødssted. Som hovedprincip lægges snublestenen ud for offerets sidste frivillige bopæl.

Kunstnerens koncept er, at stenene skal lægges på civilt initiativ og skal være finansieret af ikke-statslige myndigheder, dvs. fonde og private.

I Danmark har der ligget snublesten siden 2019, nemlig i København og på Frederiksberg. I 2021 vil der blive lagt op til ti snublesten i Odense og to snublesten i Assens Kommune. Det er formentlig Byrådet i Svendborg Kommune bekendt, at der i forsommeren 2020 udspandt sig et noget tumultarisk forløb i Odense, inden kommunen gav tilsagn til én, på længere sigt flere snublesten i kommunen. Uden forbehold.

De mennesker, som vi gerne vil mindes med snublesten i Svendborg Kommune, er

Harald Halberg, født 21. juli 1909, clearingdræbt natten til den 21. april 1945 - samme nat som sin farbror Hans Ferdinand Otto Halberg. HH var da 35 år og prokurist i virksomheden Halberg. Morderne var Peter-gruppen. Kurt Heel skød ham først i hovedet, sekunderet af Horst Issel med flere skud for at være sikker på, at HH var død. Kurt Heel (død 2003) flygtede efter krigen til Tyskland og blev aldrig udleveret til DK, trods anmodninger fra dansk side. Horst Issel blev benådet i 1953.

Clearing-drabene på HH og OH skyldtes først og fremmest, at de repræsenterede en betydningsfuld virksomhed i Svendborg og som sådan egnede som hævnofre. Men muligvis også at virksomheden

var kendt for sit nationale sindelag i form af økonomisk støtte og tobaksvarer til modstandsbevægelsen. Harald Halberg distribuerede desuden illegalt materiale.

Harald Halberg boede med sin kone og to små sønner (hhv. tre og et halvt år) på Niels Juels Vej 37. Nr. 37 og 35 ligger i en lille løkke på vejen, privat område; men fortovet udenfor vil egne sig til en snublesten.

Hans Harald Halberg og Niels Jørgen Harald Halberg, Harald Halbergs sønner, har godkendt ansøgningen.

William Alfred Martin Mikkelsen, født 2. okt. 1886, skudt af tyskere den 18. marts 1945. WAMM var et af krigens tilfældige ofre. Han var maskinarbejder, emigrerede i 1915 til USA, men vendte tilbage til Svendborg og var fra slutningen af 30'erne maskinarbejder på Svendborg Skibsværft. Den 18. marts 1945 var han på vej hjem til sin bopæl, Kullinggade 2 st., fra aftenarbejde hos Heinrich Meyer på Brydegårdsvej, men blev holdt op af Gestapo i Korsgade. Da han ikke kunne tysk, talte han engelsk i håb om at gøre sig forståelig. Det kostede ham livet. Tyskerne begravede ham i hemmelighed på Seden Skydebane, som så mange andre ofre. Efter besættelsen blev han gravet op og genbegravet på Svendborg Kirkegård.

WAMM var ugift og barnløs.

Han boede i Kullinggade 2 st. I dag udgør Kullinggade 2 et kompleks af 4 lejligheder, Bødkegården. If. Byhistorisk arkiv Svendborg er det sandsynligt, at WAMM boede i det, som i dag hedder 2C. Snublestenen for ham lægges ud for denne del af Bødkegården eller evt. længere henne, ved Gåsetorvet, hvis Byrådet foretrækker den placering.

Oleg Niels Alexander Saucant, 28. okt. 1920 - 21. dec. 1949. Fotograf. ONAS var aktiv i modstandsbevægelsen i det sydfynske og tilknyttet Studenternes Efterretningstjeneste. Han boede hos sine forældre i Skårup. Han blev stukket og fanget af tyskerne i december 1944 efter forgæves at have forsøgt at flygte. Hans mor rejste til København og fik foretræde for Rigsbefuldmægtigede Werner Best, men her hjalp ingen bønner. Efter internering i Vestre Fængsel blev han den 13. jan. 1945 deporteret til KZ-lejren Neuengamme, med udstationeringer som slavearbejder i udelejerne Dessauer Ufer og Bullenhusen Damm. Den 16. april kom ONAS med De hvide Busser/sygetransport til Sverrig, undervejs udsat for bombeangreb fra de allierede. Den 16. maj vendte han endelig hjem til Danmark, *"men da var gassen allerede gaaet af ballonen. Da var hverdagen allerede begyndt i Danmark. Festrusen havde lagt sig. Men dejligt var det at komme hjem"*, skriver han i sin hjemrejseberetning.

Man fornemmer, at der intetsteds i Danmark på det tidspunkt er plads til den rædsel, han har levet i.

Han overlevede KZ- og udelejerne, men døde allerede fire år efter sin hjemkomst, sandsynligvis af eftervirkninger fra mishandling, sult og underernæring i KZ-lejren. Hans var gift og efterlod sig sin kone og lille søn.

Snublestenen for ONAS skal placeres ud for Vinkelvej 9 i Skårup.

Hanne Saucant, tidl. gift med ONAS's afdøde søn Niels, har godkendt ansøgningen om en snublesten for ONAS.

(Se vedlagt bilag, Richard Sørensen: *Familien Saucant*, i: Folk & Fæ i Skårup Sogn, febr. 2009, s. 25-27)

Vi er opmærksom på, at Harald Halberg og William Alfred Martin Mikkelsen er mindet på mindetavlen på Svendborg Rådhus for besættelsestidens ofre i Svendborg 1940 - 1945. Når *Snublesten Fyn* foreslår snublesten for nogle af besættelsestidens ofre såvel inde i Svendborg by som ude på landet, er det for at mennesker, der bor der eller er på besøg, f.eks. turister, på den måde kan få en lokalhistorisk viden om området under besættelsen. Også uden for byen var der mennesker, der kæmpede imod den tyske besættelse.

Planen er desuden, at vi i samarbejde med Svendborg Museum vil nå børn og unge med materiale om den skæbne, der gemmer sig bag hver snublesten. Således skal historierne om William Alfred Martin Mikkelsen og Oleg Niels Alexander Saucant også indarbejdes i museets undervisningsmateriale "Svendborg Besat".

Økonomi. Økonomisk skal Svendborg Kommune ikke involveres. Men vi ville sætte pris på, om kommunen vil yde teknisk assistance i form af værktøj og lignende til den tyske kunstner Gunter Demnig, ligesom det vil være godt, at en fra Teknisk afdeling vil være til stede ved selve nedlæggelsen og ser, hvordan det foregår. Desuden vil det naturligvis også glæde os, hvis en repræsentant fra byrådet vil afse tid til at deltage, når vi arrangerer en lille højtidelighed ved nedlæggelsen.

Til allersidst lidt om Snublesten Fyn. Snublesten Fyn er en lille gruppe, som vi dannede i 2020 med det formål at få snublesten for nogle af nazismens ofre til Fyn. Formålet er både at ære og mindes ofrene, og at formidle viden om besættelsestiden i lokalområdet til beboere, turister - og børn og unge. Martin Jensen Overby, historiker og forskningsassistent på SDU, er formand for foreningen. Ninon Schloss, Dorte Schmidt-Nielsen, Astrid Danielsen m.fl. er i bestyrelsen.

Foreningens hjemmeside: www.snublestenfyn.dk

Med venlig hilsen

Ninon Schloss

Dorte Schmidt-Nielsen

Vedlagt bilag: Richard Sørensen om Oleg Niels Alexander Saucant.

Vi kan kontaktes på:

Martin Jensen Overby, moverby06@gmail.com

Ninon Schloss, ninon@schloss.dk

Dorte Schmidt-Nielsen , dorte.schmidt.nielsen@gmail.com

20. årgang
Nr. 1
Februar 2009

www.folkogfae-online.dk

Folk & Fa i Skårup Sogn

Læs i dette nummer:

Det nye Fitnesscenter
i Skårup

Sognet Rundt -
Det nye kvarter -
Åbyvænget

De gamle
gadeturneringer
i Skårup

Kirkestien

Nyt fra Lokalhistorisk
Arkiv

Nyt fra en sponsor

Lokalhistorisk Arkiv - Skårup.

Familien Saucant.

På Vinkelvej 9a ligger en ret stor ejendom med det mærkelige navn Biely dom. Der er for få år siden lavet en tilbygning ved vejen, men hovedhuset er kvadratisk og hvidt. Men hvorfor det sæere navn som er russisk? Det betyder det hvide hus. Det var simpelthen fordi en russisk kaptajn ved navn Emil Saucant købte det, og gav det navnet Biely dom. Han var blevet gift med stationsforstander N.P. Nielsens datter der hed Thyra, og som nu blev til fru Saucant. N.P.Nielsen var stationsforstander her i Skårup. På husets første sal boede Nielsen da han gik på pension. Så Thyra passede som så mange andre sine forældre da de blev gamle. Historien her foregår sidst i 40erne hvor Nielsen åbenbart er blevet enkemand. Thyra og Emil Saucant fik i 1920 en søn ved navn Oleg, som i 40erne blev en kendt modstandsmand i krigen mod tyskerne. Jeg ved at der stadig er folk her i sognet der kan huske familien, men der er næppe

nogen der husker en tjenestepige i huset ved navn Gerda Frederiksen. Gerda Møller som hun hedder i dag kom til Skårup i 1947 som 15 årig hvor hun havde fået plads på elevpensionatet i Vestergade, hvorefter hun i 1948 kom til Saucant. Gerda er i dag 77 år og bor i Esbjerg, men i 2007 skrev hun historien om familien Saucant og dens skæbne. Gerda siger hun havde stærke oplevelser i så ung en alder i de 2-3 år hun var i huset. Hun førte dagbog for at bearbejde de ting hun oplevede. Det er ud fra den dagbog historien er skrevet. Arkivet fik den tilbudt sammen med nogle billeder, hvilket vi takkede ja til. Derfor kommer den her i en lidt reduceret udgave **med Gerdas egne ord hjulpet af hvad Thyra Saucant må have fortalt:**

I huset boede også fru Saucants gamle far N.P.Nielsen. Han var på det tidspunkt omkring 90 år. Ham skulle jeg hjælpe med at passe. Han lavede gymnastik hver morgen og kunne aldrig blive træt af at fortælle om dengang han var gymnastiklærer for to danske og to siamesiske prinser. Han var en rar og statelig gammel mand. Oleg var fotograf hos Kehlet. Han var gift med Esther, og sammen havde de en lille dreng, Niels, på omkring 2 år. Oleg havde været frihedskæmper, desværre ved jeg ikke noget om, hvad han foretog sig under krigen, kun at han var med i en modstandsgruppe. Nogen må have stukket ham, for han blev taget af tyskerne i huset i Skårup. Da de bankede på døren, sprang han ud af et vindue på første sal og ned på taget af en tilbygning. Dengang gik jernbanen lige for enden af huset, og han håbede måske at kunne flygte ad den vej. Men tyskerne havde omringet huset. Da Oleg sprang videre fra taget landede han lige foran vagterne. Hans forældre måtte nu se tyskerne føre deres eneste barn bort med et gevær i ryggen. Da det kom frem at Oleg sad fængslet i Shellhuset, rejste fru Saucant til København og skaffede sig foretræde hos Dokter Best. På skrivebordet stod et billede af hans kone og børn. Derfor fattede hun håb om at kunne appellere til ham. Hun bad ham så mindeligt om at skåne den eneste søn hun havde. Alligevel endte det med det, hun frygtede allermost: Oleg blev sendt til Neuengamme. Han blev reddet i 1945 af de hvide busser og kom til Sverige til krigen var forbi. Han havde oplevet forfærdelige ting i lejren.

1949- året da julen blev borte.

Det år, jeg var 17 år, havde jeg mit livs mest triste jul. Jeg havde ellers sådan glædet mig til at komme hjem til familien i Nørreby. Men det blev der ikke noget af. Den 20. december kl. 21.15 ringede telefonen. Fru Saucant sagde undrende: "Hvem ringer da så sent?" Det var svigerdatteren Esther fra København. Hun fortalte, at Oleg, som var plaget af træthed, var gået ind for at sove til

middag med lille Niels. Drengen stod selv op, men Oleg kom ikke. Det viste sig at han var bevidstløs. Han blev indlagt på Rigshospitalet. Der mente man i første omgang, det måtte være "nerverne", og han blev anbragt på en nerveafdeling. Det kom senere frem, at lægen havde ment hans tilstand skyldtes eftervirkninger fra koncentrationslejren. Det var det på en måde også, idet han havde gået med en uopdaget sukkersyge, som måske skyldtes at kroppens balance var ødelagt af sult og underernæring i lejren. Den aften blev han fejlanbragt. Det kom til at koste ham det liv, som ellers var blevet reddet fra koncentrationslejrens rædsler.

Fru Saucant ilede til Skårup station og nåede toget til København kl. 22.15. Jeg var så alene med Emil Saucant, som i hast var hjulpet i seng. Han havde haft en hjerneblødning, og var dårlig gående med lammelser i venstre side. Jeg havde lovet at blive nede i stuen så han kunne kalde hvis han skulle have hjælp. Den gamle hr. Nielsen var kommet i seng, så han vidste ingenting. Ved midnattid ringede telefonen. Det var svigerdatteren igen. Hun spurgte efter svigermor. Jeg fortalte, at fru Saucant allerede var på vej til København. Esther sagde så de chokerende ord: Oleg er død. Nu måtte jeg den tunge gang ind til Emil Saucant og fortælle ham, at hans eneste søn var død. Der var kun mig – en uerfaren tøs på 17 år til at overbringe ham den grusomme besked. Oleg blev kun 29 år.

Næste morgen prøvede jeg at fortælle den gamle morfar, at hans barnebarn var død. Hr. Nielsen forstod det ikke rigtigt han var både tunghør og forkalket. Næste dag kom fru Saucant tilbage, udmattet og nærmest lammet af chok. Frihedsrådet ville have Oleg begravet i Mindelunden Ryvange, men fru Saucant bad så meget om at få ham hjem til Skårup kirkegård. Jeg forstod det sådan, at frihedsrådet i stedet ville betale gravsten og vedligeholdelse af gravstedet. Den 23. december kom kisten til Skårup. Vi klippede det indkøbte juletræ i små stykker og strøede det på vejen udenfor huset. I alle vinduer satte vi levende lys. Bedemanden kom ved 16 tiden – så det var ved at være mørkt. Rustvognen holdt stille nogle minutter uden for huset. Den dybe stilhed, sorgen, mørket – kun de levende lys i alle vinduerne – det er et af de stærkeste indtryk i mit liv. Et øjeblik, som for evigt har brændt sig ind i hukommelsen.

Den 24. december var både hr. og fru Saucant meget udkørte og trætte. Hun havde den lange nat med togrejsen bag sig og senere alle forberedelserne til begravelsen anden juledag. Der kom en pige oppe fra Rødegård (der ligger ved kirken) med en grydeklar and og æg. Fruen på gården havde tænkt at vi ikke havde haft tanke for juleindkøb, det havde vi heller ikke. Jeg syntes det var så rørende, at et fremmed menneske sådan havde tænkt på os. Vi havde meget travlt til begravelsen anden juledag. Der var mange deltagende, og de skulle alle med hjem og spise. Familien kom fra København og repræsentanter fra frihedsrådet som stod æresvagt ved kisten. Alle tre stuer var fyldt med spisende gæster.

Flere dødsfald i huset.

Den 21 november 1950, elleve måneder efter Olegs død, døde den gamle stationsforstander Nielsen af lungebetændelse, 91 år gammel. Det sidste år blev han stærkt forkalket og efterhånden hjælpeløs. Han krævede meget pasning i den tid. På et tidspunkt ansatte Thyra Saucant en nattevagt, men hun sagde op efter to dage, for hun havde ikke regnet med at blive holdt vågen hele natten. "Så fik vi da i det mindste to nætters søvn". Sagde vi til hinanden. Han ville så gerne have nogen omkring sig, og jeg var den eneste, der havde overskud til at sidde og snakke med ham, da Thyra også måtte tage sig af Emil Saucant. Jeg var kommet til at holde af den gamle mand og passede ham lige til det sidste. Jeg sad hos ham, da han udåndede. Jeg tror ikke Thyra Saucant tænkte på, at jeg kun var 18 år gammel, og mit første møde med døden. Da Hjemmesygeplejersken frk Find kom for at lægge hr. Nielsen i kiste, sagde fru Saucant:- og hvis De skal have hjælp, kalder De bare på

Oleg i uniform.

Gerda. "Nej" svarede frk. Find med fast stemme, "det klarer jeg selv. Den slags sætter man ikke unge piger til" Sjælden har jeg været så taknemmelig. Emil Saucant blev dårligere og dårligere. Han var meget mærket af Olegs død og græd ofte. Den 21. februar 1951 døde Kaptajn Saucant. Han blev ramt af endnu en hjerneblødning. Tilfældet ville at det også var mig, der sad ved hans side da han døde. Således mistede Thyra søn, far og mand indenfor godt et år. Alle døde på datoen den 21.

Thyra Saucant var en beundringsværdig stærk kvinde. Hun lod sig ikke knække af sorgen. Hun talte sjældent om det skete, og når hun talte om det, var det uden bitterhed. Hun sagde engang noget, der gjorde indtryk på mig: "Jeg er så taknemmelig for, at Oleg fik nogle gode år efter krigen og døde herhjemme. Han fortalte mig at i Neungamme havde han været ved at miste håbet, for der sagde man, at der kun var én vej ud, og det var gennem skorstenen. Tænk, hvis han var død dernede så ville uvisheden have naget mig, og jeg ville have spekuleret resten af mit liv. Nu ved jeg i det mindste hvad der skete". Kun når hun fortalte om dengang, tyskerne tog Oleg, anedes hendes vrede. Jeg husker hun sagde: Det værste var ikke, at der var tyskere rundt om hele huset, men at der var et par danskere også. De ventede ude på gaden"

Emil Saucant var født i Skt. Pedersborg i et velhavende hjem. Under revolutionen blev begge hans forældre slået ihjel. Hele deres smukke indbo blev smidt ud og stjålet af folk. Om Emil Saucant var ude at sejle på det tidspunkt og derfor reddede livet, ved jeg ikke. Det lykkes i hvert fald hans to søstre at flygte, men kom væk fra hinanden i flygtningestrømmen. Adskillige år senere fandt de hinanden igen, da én af søstre var kommet til England og fik opsporet at Emil ville komme i havn der. Det lykkedes senere at opspore den anden søster i Amerika.

Emil Saucant og Thyra mødte hinanden i Svendborg da Saucants skib lå i havnen. Der blev holdt en fest for det øverste mandskab, og for at de kunne have nogen at danse med, blev der inviteret borddamer fra en skole med "pæne piger", og én af dem var Thyra. Hun sejlede med nogle år men blev aldrig søstærk.

Da jeg kom i huset i 1948, var Saucant ikke længere kaptajn. Han havde på et tidspunkt haft sin første hjerneblødning men var ikke mere medtaget, end han kunne klare sig ved hjælp af en stok. Sammen med Theil fra Svendborg havde de et rederi. De havde købt et skib der skulle repareres hele tiden. Rederiet krakkede til sidst. Jeg tror Saucants led et stort økonomisk tab, men det var selvfølgelig ikke noget jeg blev indviet i. Alt det skete samme år, som Oleg døde. Herefter gik det stærkt tilbage med Emils helbred. Han sørgede voldsomt. Mange år var gået med angst og uvished for nære pårørendes skæbne, forældre, søskende og til sidst sønnen, da han sad i KZ lejr. Senere de økonomiske problemer. Alt det klarede han, men tabet af Oleg knækkede ham helt. Han udviklede en stærk angst for at russerne ville komme. Han havde en ladt pistol i natbordet. Med den ville han begå selvmord, hvis det skete. Han viste mig engang pistolen og sagde: "Jeg har aldrig været så bange for tyskerne som jeg er for mine egne landsmænd. Hvis du viste, hvad de er i stand til at gøre mod deres egne". Kaptajn Saucant blev 61 år gammel. Han blev begravet ved siden af Oleg på Skårup kirkegård. Thyra boede sine sidste år i Svendborg og vi holdt kontakten indtil hendes død, dog ikke den 21. i måneden som de andre, men den 22-12 1981.

På Olegs gravsten står flgl: Rejst af venner fra modstandsbevægelsen.

På arkivets vegne Richard Sørensen

stationsforstander N.P.Nielsen, Oleg med sin søn Niels, og Emil Saucant.